

zagal`nopedagogichny`x gazet, 2004. – 145 s.

7. Abakumova V. I. Programa tury`sty`chnoyi roboty` gurtka «Ryukzachok» / V. I. Abakumova // Sums`ky`j oblasny`j insty`tut pislyady`plomnoyi pedagogichnoyi osvity`, 2013.– 41s.

Отримано редакцією 31.05.2017 р.

УДК 378.0+372.78

Олена Яківна Заїка,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної педагогіки та психології
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка,
e-mail: zaikkael@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті аналізуються погляди дослідників на значення, суть, структуру, зміст знань у сфері музичного мистецтва. Автором встановлено, що однією з педагогічних умов, які сприяють розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, є оволодіння знаннями з музичного мистецтва. Вирішення цього завдання досягається наповненням змісту освіти евристичними методами навчання, опорою на принципи педагогіки співпраці. У статті наголошується, що розвитку художньо-творчих здібностей сприяє засвоєння основних теоретичних положень, наукових понять з основ музичного мистецтва; теорії, історії та методики музичного виховання дітей; усвідомлення стильового й жанрового розмаїття музичного мистецтва.

Ключові слова: знання, музичне мистецтво, розвиток, виконавство, художньо-творчі здібності, майбутні педагоги.

Постановка проблеми. Ефективність процесу музичного розвитку дитини залежить від володіння педагогом певними знаннями, уміння ними оперувати, бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення. А це потребує спеціальної підготовки, яка б дозволила розвинути адаптаційні можливості майбутнього педагога для того, щоб уміти організовувати, утримувати під контролем і координувати особистісно орієнтований навчальний процес, обирати оптимальні засоби для досягнення поставлених педагогічних цілей.

Оскільки продуктивне осягнення змісту художніх образів та виконавське їх відтворення неможливе поза знаннями особливостей художньої мови, виконавських засобів виразності тощо, необхідно проводити художньо-виховну роботу зі студентами таким чином, щоб вони цілеспрямовано оволодівали основними поняттями мистецтва, зокрема виконавського, отримували хоча б елементарні відомості з історії світової художньої культури.

Особливої значущості в духовному потенціалі особистості у сфері музики набуває специфічний контекст, створений у процесі формування естетичних понять і категорій. Відображення найважливіших стилістичних, жанрових, формоутворювальних особливостей музичної мови здійснюється через оволодіння естетичним категоріально-поняттєвим фондом. До нього належить знання фундаментальних категорій (піднесене й низьке, прекрасне й потворне, трагічне й комічне) і категоріальних понять, пов'язаних з естетичним аналізом музичних творів (художній зміст, форма, образ, стиль, тема, ідея, а також композиція, структура, ритм тощо) [1, с. 71].

Аналіз досліджень і публікацій. Знання – відображення об'єктивних характеристик дійсності у свідомості людини. Знання виражаються в поняттях, судженнях, умовиводах, концепціях, теоріях, перетворюються на переконання і є керівництвом до практичної дії. Невід'ємними якостями справжніх знань є їх систематичність, усвідомленість, осмисленість.

Знання є одним із джерел нахилів й інтересів людини, необхідною умовою розвитку здібностей, обдарувань [2, с. 137].

Е. Абдуллін виділяє знання двох типів: 1) ключові (узагальнені знання, що відображають суттєві явища та закономірності розвитку музичного мистецтва, характеризують типові, стійкі зв'язки музики й життя, допомагають орієнтуватися в різноманітних явищах мистецтва); 2) часткові (конкретні відомості про музику, елементи музичної мови, відомості про композиторів, виконавців, історію написання творів, відомості про нотну грамоту тощо) [3, с. 24–28].

Засвоюючи наявне знання, людина обертає його характеристики у свої суб'єктивні здібності, професійну компетентність, творчу силу мислення. Творче музичне мислення лежить в основі продуктивної музичної діяльності й здійснюється на базі музичної мови.

Музична мова є специфічним засобом збереження й передавання музичної інформації, своєрідних моделей, що утворюють «лексичний фонд». Типи звукоутворень, специфічні для кожної епохи, утворюють, за словами Б. Асаф'єва, її інтонаційний словник, який живе у свідомості людей даного суспільства. «Інтонаційний, тому що це не абстрактний словник музичних термінів, а кожною людиною інтонований (відповідно до здібностей), запас виразних, музичних інтонацій, які говорять до неї; живих, конкретних, завжди наявних звукоутворень» [4, с. 357–358].

Естетичні, художньо-теоретичні, художньо-історичні, художньо-критичні знання, знання засобів виразності тощо належать до ерудованості як інтегрального утворення. З огляду на це можна виявити значущість художнього тезаурусу для оцінювання художнього образу й поняттєвої сформованості уявлень.

На думку О. Олексюк, потрібно нагромаджувати музично-естетичний тезаурус, який охоплює знання про: сутність естетичних категорій у сфері музики (естетичний категоріально-поняттєвий фонд); виражальні можливості музичних засобів у розкритті змісту категорій естетики; жанри та види музичного мистецтва; типи музичних форм та композиційні закономірності музичного твору; національно-стильові традиції в музичному мистецтві; емоційно-естетичний (сформований досвід перцептивного переживання музичних текстів) та асоціативний фонд як систему асоціативних зв'язків [2, с. 70–71].

Досягнення мети спілкування як пізнання цінностей світу можливе лише за певних знань і навичок сприйняття – знати і розрізнити на слух музичні інструменти, типи музичних тем, принципи розвитку тематизму, типи музичних форм, їх виразову спрямованість, вміти фіксувати й аналізувати це в композиції; знати світ переживань людини, вміти осмислювати свої переживання в процесі слухового сприйняття творів, керувати своїми асоціаціями, вміти контролювати їх; знання про естетичні, моральні й світоглядні уявлення, позиції при сприйнятті, вміння знаходити й відмічати їх у композиції, відкривати їх для себе [5, с. 34–38].

Спеціальні й педагогічні знання майбутніх учителів можуть зливатися в єдине цілісне начало. Можливість подібної інтеграції обумовлюється кінцевою метою діяльності вчителя, досягнення якої залежить від застосування спеціальних і педагогічних знань [6, с. 37].

Високий рівень знань у поєднанні з розвинутими якостями особистості дають змогу майбутнім учителям здійснювати інтеграцію знань і уявлень як власних, так і уявлень учнів на духовно-світоглядному, естетико-мистецтвознавчому, психолого-педагогічному рівні; наблизитися до адекватного прочитання авторського задуму творів мистецтва, самостійно створювати художньо-педагогічну інтерпретацію творів мистецтва [7, с. 137–142].

Мета дослідження – висвітлити зміст процесу формування знань у сфері музичного мистецтва як умови розвитку художньо-творчих здібностей у майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. На теоретично-пошуковому етапі розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів набуття музично-естетичних знань, усвідомлення основних музично-естетичних понять та історичного досвіду становлення і розвитку мистецтва забезпечується вивченням філософії та естетики, нормативної дисципліни «Теорія та методика музичного виховання».

У процесі вивчення курсу «Теорія та методика музичного виховання» у студентів формується когнітивно-пізнавальна складова музично-естетичної компетентності, що виражається в наявності певного базису знань: основних теоретичних положень, наукових понять з основ музичного мистецтва, педагогічного потенціалу музики; основних понять з теорії, історії та методики музичного виховання дітей; поглядів вітчизняних та зарубіжних учених з різних проблем музичного виховання і розвитку дітей.

У змістовому модулі «Музична література» розкриваються основи історії музичного мистецтва, дитячої музичної літератури, музичного репертуару та його класифікації. У процесі ознайомлення студентів із музичною літературою особлива увага приділяється слуханню музики й аналізу її змісту, заснованому на знаннях засобів музичної виразності й законів побудови різних музичних творів, для чого студентам пропонується зробити аналіз народних, камерних, хорових, симфонічних творів для слухання, різних за тематикою і жанром, дібрати, прокоментувати контрастні твори одного жанру; контрастні за характером твори зі схожою назвою; твір у декількох варіантах виконання з різною інтерпретацією художньо-образного змісту для виявлення особистих музично-естетичних переваг.

Переказ легенд і казок з провідною роллю музики і з удамо дібраними засобами (метафори, образні порівняння, прислів'я, епітети) сприяє накопиченню «емоційного словника», усвідомленню законів застосування художнього слова. Під час первинного знайомства з музичним твором для створення емоційного відгуку, зацікавленості, загального уявлення про прослуханий музичний твір у процесі залучення до сфери музичних образів твору створюється установка на сприйняття музики.

У процесі опитування, після прослуховування музичних фрагментів, пропонується визначити їх образний зміст, користуючись набором характеристик музики, обравши серед певної кількості 2–4 визначення, що відповідають кожному з прослуханих фрагментів і відображають програму музики, що сприяє розширенню словника емоційно-образних визначень музики.

Для формування установки на музично-естетичну роботу з дітьми дошкільного віку, бажання і вміння донести до дітей образний зміст музичних творів, студентам пропонується скласти колекцію музичних творів за однією із пропонованих тем музичного виховання дошкільників («Музика виражає настрій і почуття людини»; «Музика розповідає про тварин і птахів»; «Природа і музика»; «Казка в музиці»); розробити методику ознайомлення з музичним інструментом на прикладі конкретного інструментального твору (баян, акордеон, скрипка, бандура та ін.); проспівати три–чотири колисанки, п'ять–шість пісень для дітей дошкільного віку; використовувати малі фольклорні форми.

Розширенню знань студентів з мистецтва, зокрема усвідомлення його стильового й жанрового розмаїття, розвитку потягу майбутніх педагогів до художнього пізнання сприяє впровадження спеціального курсу «Традиції музичного виконавства», в ході вивчення якого першочергового значення набувають лекційні, семінарські заняття, студенти залучаються до бесід, підготовки конспектів музикознавчої літератури та ведення термінологічних словників. Широко використовуються прийоми «наведення» (Б. Асаф'єв) на музику, а також дискусивного обговорення мистецьких проблем з метою активізації оцінювального ставлення майбутніх педагогів до мистецтва.

Оволодіння інтонаційно-образною мовою виконавської діяльності в процесі засвоєння знань у галузі музичного мистецтва починається зі створення певного запасу елементарних естетичних знань і вражень, без яких не можуть виникнути нахили, потяг, інтерес до естетично значущих предметів і явищ.

Художній тезаурус визначається художньою ерудованістю особистості. Ерудованість охоплює естетичні, художньо-теоретичні, художньо-історичні, художньо-критичні знання, знання засобів виразності. Отже, художній тезаурус важливий для оцінювання художнього образу, його треба накопичувати, а саме: формувати знання про сутність естетичних категорій у сфері музики, виразові можливості музичних засобів у розкритті змісту категорій естетики,

жанри та види музичного мистецтва, типи музичних форм, композиційні закономірності музичного твору, національно-стильові традиції в музичному мистецтві, емоційно-естетичний та асоціативний фонд.

Для створення тезаурусу, накопичення естетичного досвіду й виховання вмінь сприймання мистецтва збагачується художній та емоційний досвід знаннями, вміннями та навичками, які є значущими для естетичного осягнення музичних творів, для чого використовуються музичні твори як фон, об'єкт спілкування, засіб спілкування, добір репродукцій до інструментальних, вокальних творів з наступним мотивуванням власного вибору.

На лекціях і практичних заняттях використовують різні варіанти виконання вже знайомих студентам творів, їхньої оригінальної трактовки: «Щедрик» у виконанні чоловічого секстету «Менсаунд», дуетне виконання електрогітари (Аль ді Меола) і бандури (Роман Гриньків), колискова Клари Дж. Гершвіна у виконанні дуету Луї Армстронга і Елли Фіцджеральд; «Аве Марія» І. Баха – Ш. Гуно у виконанні Боббі МакФеррена (голосова партія акомпанементу), оригінал дуету з мюзиклу М. Леграна «Шербурзькі парасольки», «Адажіо» з Аранхуеського концерту Х. Родригеса у виконанні Лари Фабіан тощо.

У процесі розвитку художньо-творчих здібностей широко використовується лекція як важлива форма навчання та її різновиди: лекції-концерти, програмовані лекції, лекції візуалізації тощо. Ці види лекцій характеризуються проблемністю й концептуальністю, сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Перебіг музичного сприймання більш успішний, якщо під час аналізу музики керуються саме алгоритмом, під яким розуміється послідовність спостереження за музикою. Загальна схема спостережень містить: визначення характеру твору, основних настроїв, встановлення динаміки розвитку музичного образу, кульмінації твору, характеристика провідних елементів музичної мови, їх взаємозв'язку й ролі у створенні художнього образу, визначення ідейно-естетичного змісту твору, самоаналіз впливу твору, його естетична оцінка.

Відповідно до запропонованого В. Петрушиним порядку осягнення музичного твору [8; с. 181–185] у процесі сприйняття виявляється головна ідея твору, настроїв, визначаються засоби музичної виразності, розглядаються особливості розвитку художнього образу, позиція автора, знаходиться власний особистісний сенс.

Кожен із цих напрямів роботи пов'язаний з постановкою проблемних завдань:

Порядок осягнення музичного твору	Постановка проблемних завдань
Виявити головний настроїв	Які почуття передаються в пропонованій музиці? Які епізоди сподобались найбільше?
Визначити засоби музичної виразності	Простежте роль мелодії, гармонії, фактури, темпу в нерозривній єдності й окремо
Відстежити розвиток художнього образу, слідкуючи за розвитком художнього образу і передаючи словами те, що чуєш	Як цей твір починається, який характер має мелодія й інші засоби виразності, який образ виникає у вашій свідомості, як він далі розвивається, як закінчується твір, до чого привів розвиток образу?
Розуміння головної ідеї твору	Запропонуйте свою назву до сприйнятої музики
Розуміння світовідчуття композитора, яке він передає в музиці	Яке світовідчуття й світосприйняття відрізняє музику цього композитора, у чому міг бути сенс його морального пошуку, естетичного ідеалу, яке ставлення композитора до своїх героїв (симпатія, гумор, співчуття, іронічна посмішка)?
Обґрунтувати особистісний підхід до твору	Які події вашого життя нагадує ця музика, які спогади і надії вона збуджує, що вам схотілося зробити, прослухавши цю музику?

Рис. 1. Порядок осягнення музичного твору (за В. Петрушиним)

До змісту лекції залучається інформація, яка відображає суттєве в матеріалі, відкриває естетичну цінність змісту, який вивчається, дає спосіб засвоєння знань і розширює сферу значень у пізнанні естетичної дійсності.

Студентам пропонується скласти глосарій, наприклад, таких понять: пісня, фольклор, частівка, дума, історична пісня; музичні інструменти: бандура, бугай, сопілка, денцівка, зубівка, флюяра, кувиця, трембіта, ріг, сурма, волинка), торбан, басоля, ліра, дрімба (тема «Народна музика»).

Для усвідомлення музичного образу через асоціації (літературні, життєві), терміни, музично-теоретичні поняття або музичний аналіз залучають студентів до невеличких пояснень А. Вівальді до своїх творів, де він іноді уточнює задум кожного циклу з «Пір року».

Незважаючи на те, що студенти починають проявляти інтерес до художньо-творчої діяльності, завдань виконавсько-творчого спрямування, вони не завжди оперують прийомами оцінювання художнього образу, інтелектуальними вміннями, що означає, що в усвідомленні твору суб'єкт, який його оцінює, не пройшов низку стадій: від ознайомлення-пізнавання до цілісного усвідомлення художнього твору. Необхідно сформувати знання, способи дій у процесі передавання музичного досвіду сприймання музичних творів; досвід вербальної та виконавської інтерпретації.

Попередня робота з розвитку образності мови, емоційності та логічності висловлювань, формування словника характеризуються використанням на лекціях емоційно-образних бесід про прослуханий твір, практикується добір прикметників до музичного твору серед пропонуєваних.

Так, для розвитку прикметникового ряду пропонують обрати відповідно до прослуханого твору В. Ковтуна «Самба» в інтерпретації акордеоніста І. Слесарєва, характеристику:

Бадьора, ніжна, зухвала, граціозна;
драматична, героїчна, вольова;
грізна, революційна, таємнича;
лірична, весела, жартівлива;
велична, сумна, елегійна;
поетична, ласкава, зосереджена, схвильована.

При цьому розширюється словниковий запас опитуваних у процесі дослідження «прикметникового кола», «словника емоційно-образних визначень музики», що є важливим чинником художньо-творчого розвитку майбутніх педагогів.

Поступово завдання ускладнюються: розробити методику ознайомлення з інструментом симфонічного оркестру на прикладі конкретного інструментального твору (скрипка, віолончель, арфа тощо); розробити методику ознайомлення з інструментом оркестру народних інструментів на прикладі конкретного інструментального твору (баян, акордеон, скрипка, бандура); скласти портрети виконавців-бандуристів (кобзарів, лірників) на основі згадок про них сучасників, критиків, письменників; проаналізувати музично-критичну статтю (на вибір) з огляду на значення, композиторські, виконавські проблеми, засоби виразності в опері, балеті; проаналізувати виступи акторів балетного жанру з огляду на технічні дані, зовнішні, внутрішні засоби виконавської майстерності; підготувати фрагмент лекції-концерту з використанням музичних фрагментів прослуханих творів на лекціях. Це вимагає аналізу педагогічної, психологічної та мистецтвознавчої літератури, ознайомлення з критикою виступів виконавців, інтерв'ю зі співаками, балетними танцюристами.

Для вдосконалення вмінь з використання знань про особливості та характерні риси концертного виконання у своїй професійній діяльності студенти створюють міні-лекції-концерти за такими темами: «Види і жанри музичного мистецтва», «Виразальні засоби музики», «Пісні нашого регіону», «Вокальна камерна музика», «Жанр хорового концерту в творчості Д. Бортнянського, М. Березовського», «Обробки народних пісень та оригінальні хорові твори М. Леонтовича», «Історія українського балету», «Видатні виконавці балету», «Творчість французьких шансоньє».

Використовуючи музичну критику, пропонують висловити поетичну ідею, знайти спільне в різних інформаційних потоках (візуальної і звукової інформації), встановити ступінь відповідності образно-емоційного змісту музичних творів та зразків поезії, зробити анотацію пісенника, визначити душевний стан людини, яка виконує твір, користуючись колом вербальних понять, дати характеристику голосу після прослуховування виступу співака, створити приспів на заданий заспів, охарактеризувати власні міміку, жест, позу під час власного виконання або зовнішній виконавський план товаришів.

Використовуючи відеоряд, студентам пропонують оцінити виступи виконавців народної, камерної, оперної, балетної, симфонічної, хорової, сучасної музики (4-бальна система або вербально) за шкалою відповідно до засобів виконавської діяльності: технічні засоби (голос, дикція, інтонація, артикуляція, виразність фразування, діапазон); художні засоби (динаміка, агогіка, тембр, штрихи тощо); зовнішні засоби (поза, жест, вираз обличчя, пластика і грація рухів, міміка); внутрішні засоби (експресія, перертвлення, натхнення).

Для художнього пізнання також характерною особливістю стає взаємодія різних видів мистецтва: вірші оцінюють критерієм мелодійності; виявлення ритмової організації знаходять не тільки в музиці, поезії, а й у живописі; злиття кольорового і музичного сприйняття реалізується у світломузиці [6, с. 37].

Ефективним методом пізнання інтегративних зв'язків є порівняльний аналіз творчості авторів, які належать до одного стильового розвитку мистецтв [9, с. 109]. Співвідчуття, що виникають у слухача, сприяють перекладенню музичного смислу іншими невербальними мовами, дають можливість досягнути його поетичну сутність засобами чуттєвого зіставлення з рухово-моторними («шкандибаючий ритм»), гравітаційними («важкий бас»), температурними («прохолодне гліссандо»), смаковими («терпке звучання»), тактильними («колючий звук») та іншими характеристиками. Висотна, динамічна і метроритмічна організація звуку допомагає відтворити різні типи просторового руху, мелодія передає дихання пластики, гармонія, інструментовка сповнені колориту, кольору, світла тощо. У такий спосіб музика набуває здатності «живописати» фарбами, передавати зображальну конкретику. Адже її асоціативне «бачення» спирається на реальні зв'язки життєвого досвіду людини, в якому звукове невіддільне від інших відчуттів у цілісному образі світосприйняття [9, с. 112].

На заняттях використовують інтерактивні методи. Метод «Мікрофон» використовують на практичних заняттях, передаючи «естафету» відповіді на питання за темами, наприклад, «Значення музики в житті людини». Метод «Коло ідей» залучає всіх до дискусії, коли студенти характеризують прослухану музику. Викладач розподіляє групу на «музичних критиків», «художників», «режисерів», «журналістів»: «журналісти» перед слуханням музики опрацьовують матеріал про композитора, його життєвий та творчий шлях; «музичні критики» характеризують прослухану музику, її характер, темп, динаміку тощо; «художники» малюють уявну картину прослуханої музики, «режисери» створюють короткий сценарій подій майбутнього фільму, «навіяного» такою музикою. Після прослуховування музичного твору представники кожної групи сідають у коло та репрезентують результати своєї роботи. Велике місце в навчальному процесі відводять завданням для розвитку пам'яті, активізації й узагальненню отриманих знань студентів, пропонуючи відповіді на запитання за кожною темою, працюючи з підгрупами «експертів» і «знавців»: «знавці» пропонують один одному відповіді на запитання, навести приклади, користуючись фрагментами прослуханих творів, а «експерти» фіксують правильність відповідей.

У процесі виконання завдання «Дати назву твору» (за симфонічною картиною «Чарівне озеро» О. Лядова) студенти пропонують широкий спектр доволі оригінальних назв, які в тій чи іншій мірі можуть відображати характер прослуханого твору: Корабель Синдбада, Ліс перед дощем, Хвилина перед розлукою, Осінній смуток, Захід сонця, Неможливість щось змінити забирає останні сили, Зустріч весни, Зустріч нового століття, Весняні краплини ранкового дощу, Після апокаліпсису, Відродження, Не треба йти назавжди, Перетворення, Надія, Дарунки феї, Повернення з останньої битви, Перо жар-птиці, Мандрівник.

Однією з ефективних форм творчого розвитку студентів у процесі опанування виконавських дисциплін є складання і виконання тематичних добірок – музичних колекцій, бесід про музику, бесід-концертів, добір ілюстрацій для проведення дискусій на музичні теми, музичні вікторини. Великим творчим потенціалом відзначається створення музично-методичних композицій узагальнювального характеру за стильовими ознаками, на зразок: «Музика старовинних італійських майстрів», «Музика сучасних напрямків», «Перлини класичної музики» [6, с. 74–75].

Для того, щоб спеціальні й педагогічні знання майбутніх педагогів «зливалися в єдине цілісне начало», впроваджуються різні форми навчальної діяльності. До них належать завдання до практичних занять:

1. Скласти колекцію музичних творів за однією з пропонованих тем музичного виховання дітей: «Музика виражає настрій і почуття людини»; «Музика розповідає про тварин і птахів»; «Природа і музика»; «Казка в музиці».

2. Продумати план бесіди про походження музики, музичних інструментів або їх значення (можливо, сімейного походження).

3. Підготувати до виконання вокальний, інструментальний твір народного, авторського походження.

На перетворювальному етапі закріплюється отримана художня інформація, заохочується пізнання студентами своєї внутрішньої сутності, самоосмислення, самопізнання, самовдосконалення на основі отриманих художніх знань, вражень.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку. Мистецькі знання відповідно до специфіки музично-педагогічної підготовки студентів розглядають як складову частину системи мистецьких «символів», що дозволяє сформувати художньо-творчі здібності, розвивати потяг майбутніх педагогів до художнього пізнання при усвідомленні стильового й жанрового розмаїття музичного мистецтва. Теоретичні висновки й експериментальні дані дослідження можуть слугувати основою для оновлення шляхів розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів та сприяти вдосконаленню їхньої професійної компетентності в цілому. Означена проблема може знайти подальше дослідження в таких її напрямках, як: віднайдення інтеграційних зв'язків між викладанням фахових дисциплін і розвитком художньо-творчих здібностей студентів під час вивчення методик викладання мистецьких дисциплін.

Список використаних джерел та літератури

1. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва: навч. посіб. / О. М. Олексюк, М. Ткач. – К. : Знання України, 2004. – 264 с.

2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

3. Абдуллин Э. Б. Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе: пособие для учителя / Э. Б. Абдуллин. – М. : Просвещение, 1983. – 112 с.

4. Асафьев Б. Музыкальная форма как процесс / Б. Астафьев. – Л. : Музыка, 1971. – 376 с.

5. Кадцын Л. М. Музыкальное искусство и творчество слушателя : учеб. пособие для негуманит. вузов / Л. М. Кадцын. – М. : Высш. шк., 1990. – 302 с.

6. Падалка Г. М. Музична педагогіка : курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти / Г. М. Падалка ; за ред. В. Г. Бутенка ; АПН України ; Український державний педагогічний університет ; Херсонський держ. пед. ун-т. – Херсон : ХДПУ, 1995. – 104 с.

7. Плотницька О. В. Психолого-педагогічні основи художньо-творчого розвитку особистості майбутнього вчителя / О. В. Плотницька // Наукові праці. Серія : Педагогіка, психологія і соціологія Донецького національного технічного університету. – 2009. – Вип. 6. – С. 137–142. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_pps/2009_6/plotnicka.pdf

8. Петрушин В. И. Музыкально-эстетическое воспитание старших школьников в условиях свободного времени : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / В. И. Петрушин. – М., 1991. – 32 с.

9. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна і мистецька : навч. посібник / О. П. Рудницька. – К., 2002. – 270 с.

Елена Яковлевна Заика,
кандидат педагогических наук, доцент
кафедры дошкольной педагогики и психологии
Глуховского национального педагогического
университета имени Александра Довженко,
e-mail: zaikkael@gmail.com

ФОРМИРОВАНИЕ ЗНАНИЙ В ОБЛАСТИ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

В статье анализируются взгляды исследователей на значение, суть, структуру, содержание знаний в области музыкального искусства. Автором установлено, что одним из педагогических условий, которые способствуют развитию художественно-творческих способностей будущих педагогов, является овладение знаниями в области музыкального искусства. Эта задача достигается наполнением содержания образования эвристическими методами обучения, опорой на принципы педагогики сотрудничества. В статье акцентируется, что развитию художественно-творческих способностей будущих педагогов способствует освоение основных теоретических положений, научных понятий основ музыкального искусства; теории, истории и методики музыкального воспитания детей; осознание стилевого и жанрового разнообразия музыкального искусства.

Ключевые слова: знания, музыкальное искусство, концертно-исполнительская деятельность, художественно-творческие способности, будущие педагоги.

Olena Zayika,
Associate Professor, Candidate
of Pedagogical Sciences,
the Department of the Preschool education
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
national pedagogical university,
e-mail: zaikkael@gmail.com

FORMING KNOWLEDGE IN THE SPHERE OF MUSIC ARTS AS THE CONDITION OF DEVELOPING INTENDING TEACHERS ARTISTIC AND CREATIVE ABILITIES

Introduction. One of the strategic directions of renewing modern education is targeting pedagogical higher educational establishment teacher at creating conditions for forming the intending teacher creative personality, realization of his/her inclinations and capacities at the educational institutions. The efficiency of the process of musical development of children depends on teacher's possessing some amount of knowledge in music, the ability to operate artistic information. High level of knowledge developed combined with the individual qualities allows intending teachers to carry out integrating knowledge and notions of both their own and children's notions on spiritual and philosophical, aesthetic and art, psychological and pedagogical levels; approach to the adequate reading of the author's intention in the artwork, to create their own artistic and pedagogical interpretation of works of art. Productive comprehension of the content of images and performing their reproducing is impossible without the knowledge of the artistic language, performing means of expression. Artistic and educational work with the students is obligatory so that they purposefully master the basic concepts of art, receive at least basic information on the history of the world culture. Reflecting the important stylistic, genre, formative features of musical language is realized through aesthetic mastering the categorial and conceptual fund including knowledge of

basic categories and categorical concepts related to aesthetic analysis of music.

Purpose. *Highlighting the content of forming knowledge in the sphere of music as a condition of developing artistic and creative abilities of intending teachers.*

Methods. *The author used theoretical methods - analysis of the psychological and educational, art literature on the study; systematization and generalization of psychological and educational experience to determine the conditions for artistic and creative abilities of intending teachers; empirical methods – the technique of "guidance" to the music, comparative analysis of works of art; survey, interview, group discussion, analysis of the products of artistic and creative activities; pedagogical experiment (molding step); expert evaluation; self-esteem; interactive methods "Microphone", "Range of ideas", "Experts" and "Intelligent students".*

Results. *It was stated that one of the pedagogical conditions promoting the development of artistic and creative abilities of intending teachers is mastering the knowledge of music, achieved by filling the educational content with the heuristic teaching methods, based on the principles of pedagogical cooperation.*

Originality. *The system of students aesthetic education in higher educational establishments, pedagogical conditions of artistic and creative abilities and artistic features of intending teachers, ways of training students for artistic and educational work with children and youth were improved by the author.*

Conclusion. *Knowledge in the sphere of music according to the peculiarities of music and pedagogical training of students are considered as a part of the art system of "symbols" allowing creating artistic and creative skills, developing intending teachers striving to artistic mastering the knowledge of style and genre diversity of music. The theoretical conclusion and experimental research data can serve as a basis for updating the ways of artistic and creative abilities of intending teachers helping to improve their professional competence on the whole. The researched issue can be found in the further research of the following areas: finding integration ties between teaching professional disciplines and the development of artistic and creative abilities of students in the process of studying the artistic subjects.*

Key words: *knowledge, musical art, concert-performing activity, artistic and creative abilities, future teachers.*

References

1. Oleksjuk O. M. Pedagoghika dukhovnoho potencialu osobystosti: sfera muzychnogho mystectva : navch. posib. [Tekst] / O. M. Oleksjuk, M. Tkach. – K. : Znannja Ukrainy, 2004. – 264 s.
2. Ghoncharenko S. Ukrainjskij pedagoghichnyj slovnyk [Tekst] / Semen Ghoncharenko. – K. : Lybidj, 1997. – 376 s.
3. Abdullin E. B. Teoriya i praktika muzykal'nogo obucheniya v obshcheobrazovatel'noj shkole: posobie dlya uchitelya [Tekst] / E. B. Abdullin. – M. : Prosveshchenie, 1983. – 112 s.
4. Asaf'ev B. Muzykal'naya forma kak process [Tekst] / B. Astaf'ev. – L.: Muzyka, 1971. – 376s.
5. Kadcyn L.M. Muzykal'noe iskusstvo i tvorcestvo slushatelya [Tekst]: ucheb. posobie dlya negumanit. vuzov / L.M. Kadcyn. - M.: Vyssh. shk., 1990. - 302 s.
6. Padalka Gh. M. Muzychna pedagoghika : kurs lekcij z aktualnykh problem vykladannja muzychnykh dyscyplin v systemi pedagoghichnoji osvity [Tekst] / Gh. M. Padalka ; za red. V. Gh. Butenka ; APN Ukrainy ; Ukrainjskij derzhavnyj pedagoghichnyj universytet ; Khersonskij derzh. ped. un-t. – Kherson : KhDPI, 1995. - 104 s.
7. Plotnyckja O. V. Psykholocho-pedagoghichni osnovy khudozhno-tvorchocho rozvytku osobystosti majbutnjogho vchytelja [Tekst] / O. V. Plotnyckja // Naukovi praci. Serija: Pedagoghika, psykholohija i sociologhija Doneckogho nacional'nogho tekhnichnogho universytetu. – 2009. – Vyp.6. – S. 137-142. – Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_pps/2009_6/plotnicka.pdf
8. Petrushin V. I. Muzykal'no-ehsteticheskoe vospitanie starshih shkol'nikov v usloviyah svobodnogo vremeni [Tekst] : avtoref. dis. ... d-ra ped. nauk / V. I. Petrushin. - M., 1991. - 32 s.
9. Rudnyckja O. P. Pedagoghika: zagaljna i mystecjka : navch. posibnyk [Tekst] / O. P. Rudnyckja. – K., 2002. – 270 s.

Отримано редакцією 26.05.2017 р.